

Павло Гай-Нижник

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ: РОЗДУМИ КРИЗЬ ПРИЗМУ НОВИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

ПРОДОВЖЕННЯ. ПОЧАТОК ДИВІТЬСЯ: [Національні цілі як елемент новітньої національної ідеї](https://matrix-info.com/2020/01/24/natsionalna-ideya-rozdumy-kriz-pryzmu-novyh-vyklykiv-suchasnosti/)

Опубліковано: *Гай-Нижник П.* Національна ідея: роздуми кризь призму нових викликів сучасності // *Matrix Divergent.* – 2019. – 24 січня [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://matrix-info.com/2020/01/24/natsionalna-ideya-rozdumy-kriz-pryzmu-novyh-vyklykiv-suchasnosti/>

В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ, ПОСИЛЕННЯ НАПРУГИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ, ЗУМОВЛЕНОГО ВИКОРИСТАННЯМ СИЛОВИХ МЕТОДІВ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ ТА СТРИМАННЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ, ЗРОСТАЄ ПОТРЕБА В КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ, ЇЇ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОМУ САМОУСВІДОМЛЕННІ ТА ЗАХИСТІ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ, ЩО Є ЗАПОРУКОЮ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.

Нині серед найбільш вагомих завдань суспільства є збереження й розвиток духовних і культурних цінностей українства, посилення національної єдності та формування загальноукраїнської ідентичності. За своєю суттю національна ідентичність багатовимірна. Вона може охоплювати етнічну, культурну, професійну, статеву та інші види ідентичностей, а водночас – співіснувати з наднаціональною ідентичністю (європейською чи глобалізаційно-світовою). Так, наприклад, ще М. Бердяєв зазначав, що, почувавши себе громадянином світу, людина не втрачає національного почуття, позаяк до космічного, всесвітнього життя вона долучається завдяки життю національному.

Чи мають національні цінності бути незмінними і статичними? Достеменно – ні. Нетлінними залишатимуться стрижневі історико-культурні та традиційні національні й загальнолюдські цінності, проте буде відбуватись закономірна й логічна переоцінка застарілих норм і творення оновленої системи. Водночас фундаментальною базою національної ідеї має бути теза про об'єднання української нації навколо спільних інтересів та цінностей, що забезпечують збереження її самобутності, сприяють утвердженню її становища серед інших народів.

Слід розрізняти природні й соціальні цінності. Для людини природні цінності є основоположними, вони пов'язані з задоволенням її біологічних потреб, водночас для держави природні цінності – це визначена географічна й історична територія, її належний захист, що гарантує безпеку. Нині важливими цінностями як суспільства, так і держави є природні ресурси, що формують потенціал, який країна може використати для гарантування національної безпеки, тому збереження природних надбань, чистоти повітря, землі та її надр має стати одним із ключових складників національної ідеї.

Натомість до соціальних цінностей, які характеризують людину як суспільну істоту, може належати будь-який об'єкт, що розглядається як життєво важлива умова існування спільноти. Соціальні цінності виступають критерієм оцінки вчинків соціальних груп і окремих індивідів, впливають на психологічне здоров'я народу та, відповідно, на його здатність долати виклики і загрози.

Якщо нація на рівні пересічного громадянина уражена у своїх соціальних цінностях ознаками тотальної перманентної стурбованості про власну безпеку, патологічним прагненням до самоствердження (влади, статусу, багатства), невмінням самостійно приймати рішення і мислити критично, примітивізацією думки, настороженим ставленням до змін, то це означає, що не лише суспільство, а й держава

перебувають у небезпеці. Основні причини такого стану: відсутність загальної освіти нації, недотримання громадянських прав і свобод, а отже – й народовладдя, корумпованість органів влади, низький індекс фахового управління та занепад господарчого життя (кризова економіка), система соціального визиску і нерівності тощо. Усе це свідчить про несприятливий морально-психологічний клімат у суспільстві, що посилює синдром національної меншовартості, сприяє занепаду традиційних національних цінностей, дегуманізації індивіда та втраті суспільно-етичних норм, а також породжує зневіру у здатності до державотворення, нівелює національне самоусвідомлення, вихолощує саму потребу національної ідеї, підмінюючи її ідеєю споживання, секуляризму та космополітизму і, у такий спосіб, руйнує відчуття національної ідентичності, знецінює потребу національної безпеки й ставить під загрозу не лише збереження державності, а й саме існування нації, яку можуть поглинути більш здорові й успішні держави.

Саме тому існування країни й нації має розглядатися крізь призму її ціннісного ядра, що консолідує суспільство на гармонізації загальних та індивідуальних цінностей, зокрема патріотизму і традиціоналізму, національної безпеки і системи міжнародних зв'язків, матеріальних і духовних надбань народу, природних дарів, прав і свобод людини, соціальної справедливості і самореалізації, моральності і релігійності, взаємотерпимості і доброзичливості, працелюбства і жертвовності, сім'ї і родини, героїзму і добродітності, які завжди були притаманні українцям і відображають сутнісні засади українського національного характеру.

Побутує думка, що національну ідею неможливо зрозуміти раціонально та осмислити за допомогою науково-теоретичних понять, тому її слід вважати *трансцендентною категорією*, що відображає прагнення українців до самовираження, наявності власної держави тощо. Прихильники іншого підходу ототожнюють національну ідею із *ідеалом, ідеологією чи доктриною*. На їхню думку, це духовна концепція національної свідомості, розуміння народом сенсу свого існування.

Споконвіків українці прагнули до соборності всіх русько-українських історико-етнографічних земель. Нині ж ця ідея повинна набути нового змісту, поглибитися і розширитися далеко за межі вузького панцира державно-територіальної єдності України до усвідомлення планетарної соборності українського духу, загальної соборності української нації як абсолюту. Тож національна ідея – це об'єднавчий чинник народу, його ідеалізована морально-ціннісна мрія та інтелектуально усвідомлена мета розквіту кожного громадянина і суспільства загалом, фільтр перед небезпекою розмиття традиціоналістичного чинника у глобалістичному вирі, а також джерело цивілізаційного загальнолюдського поступу, науково-технічного прогресу та інтеграції, вдосконалення новітніх гуманістичних орієнтирів, а водночас – дороговказ еволюції країни та основа її безпекової стратегії.

Історія довела, а сучасність підтвердила, що успішна державотворча нація повинна мати лицарів політики (відповідальний і освічений національний провід), лицарів віри (циру національну Церкву), лицарів-воїнів (міцне національне військо), лицарів праці (успішні національні трудові, грошові та наукові верстви) та лицарів пам'яті (хранителів національної спадщини предків). Усіх їх має об'єднувати спільна триєдина мета – велич держави, добробут народу й окремішність крові. Ми мусимо зберігати старі цінності та плекати минулі скарби, а на їхній основі творити нові закони, чесноти та життєздатну і чисту націю. Саме тому наш обов'язок – опанувати усі ті державотворчі джерела, щоб реалізувати триєдину мету існування народу на нашій споконвічній Батьківщині та на нових заселених землях.

Новітнім завданням нації є зміцнення держави, утвердження прерогативи бути єдиним домінуючим народом у рідній країні й, вбираючи у себе тих, хто щиро прагне долучитися до нього, забезпечення неоконсервативної сталості соціально справедливого суспільства. Наша віра, традиції, мова, расова спорідненість, уміння передбачити імовірні труднощі, підготуватися до їх поборення та жертовно пронести крізь них наші цінності визначають наше майбутнє – як окремої людини, так і цілого народу у соборній, національній державі.